

Geoturystyka – interdyscyplinarna specjalność kształcenia

Tadeusz Słomka¹, Wojciech Mayer¹

T. Słomka

W. Mayer

Geotourism – an interdisciplinary educational specialization. *Prz. Geol.*, 59: 329–334.

Abstract. The new understanding of geotourism includes not only the visits to abiotic nature objects but their broad cognition, from geological structure and history, through landforms development, environmental problems, nature protection, impact on economic growth of the region up to historical and cultural contexts. The aim of such broad attempt is to better understand the relationships between geological structure, landforms, land development, history, economics and culture (including the aesthetic impressions of visitors) of a geosite and region in which it is located. Such hollistic attempt generates the demand for a new type of specialist. His education should integrate the knowledge of the Earth and environmental sciences, tourism industry theory and practice, basics of economy, finances, law, history and cultural heritage of the region together with the abilities of interpersonal communication and transfer of knowledge

in a way understandable for non-professionals. The authors present the history and recent practice of geotourism education at the Faculty of Geology, Geophysics and Environment Protection of the AGH University of Science and Technology in Kraków.

Keywords: geotourism, geosites, tourism industry, higher education, curriculae, AGH University of Science and Technology in Kraków

Geoturystyka jest nowym działem przemysłu turystycznego. W potocznym rozumieniu jest to po prostu zwiedzanie obiektów geologicznych i geomorfologicznych. Rozbudowane definicje można znaleźć w wielu pracach, począwszy od Hosego (1995), który jako pierwszy spróbował sprecyzować przedmiot zainteresowania nowej odmiany turystyki kwalifikowanej. W Polsce pierwszą definicję geoturystyki i jej podstawowych pojęć podali w 2004 r. Słomka i Kicińska-Świdrska. Nowoczesną definicję geoturystyki w ramach podsumowania dyskusji na temat jej pochodzenia przedstawił ostatnio Newsome i Dowling (2010): jest to forma turystyki przyrodniczej, która skupia się na geologii i krajobrazie, propaguje zwiedzanie obiektów geologicznych, ochronę georóżnorodności i zrozumienie zagadnień z zakresu nauk o Ziemi. Autorzy ci wyliczyli pięć elementów, na których opiera się geoturystyka:

- tło geologiczne,
- edukacja przyrodniczo-ekologiczna,
- satysfakcja osobista turysty,
- zrównoważony rozwój,
- korzyści dla lokalnych społeczności.

Przewagą geoturystyki nad innymi działami przemysłu turystycznego jest ogromna liczba obiektów geologicznych, które można udostępnić do zwiedzania, oraz znaczne zróżnicowanie ich charakteru i skali: od obiektów o wyjątkowej wartości, ogromnych, przez co właściwie zasługujących na nazwę obszarów geoturystycznych (jak np. Wielki Kanion Kolorado czy Park Narodowy Yellowstone), do pospolitych, pojedynczych skałek, jaskiń, wodospadów czy odsłoneń. W ostatnich latach geoturystyka wzbogaciła się o jeszcze jeden ważny element – obiekty dziedzictwa górniczego, czyli cieszące się coraz większym zainteresowaniem historyczne lub całkiem współczesne kopalnie surowców mineralnych (por. np. Dmytrowski & Kicińska-Świdrska, 2006; Dziegiel, 2007, 2008; Kowol & Różycki, 2008; Lorenc & Cocks 2008; Radwański, 2009).

Geoturystyka pojawiła się dzięki swoistemu korzystnemu zbiegowi wielu okoliczności. Słomka i Mayer (2010) wymienili jako najważniejsze:

- rosnące i zmieniające się zapotrzebowanie przemysłu turystycznego na nowe oferty, szczególnie z zakresu turystyki specjalistycznej;
- rosnącą świadomość znaczenia dziedzictwa geologicznego;
- ewolucję nauk o Ziemi w kierunku bardziej interdyscyplinarnym, łączącym klasyczną geologię, geomorfologię i nauki o środowisku naturalnym (np. geologia środowiska).

Dodać do tego należy jeszcze:

- szybki wzrost rynku usług turystycznych i związaną z tym ogromną konkurencją wśród biur podróży, wymuszającą poszukiwanie nowych ofert w niszowych dotychczas obszarach turystyki;
 - zmieniające się mody i preferencje turystów, związane ze wzrostem poziomu wykształcenia i zamożności społeczeństw w krajach rozwiniętych i rozwijających się;
 - pojawienie się nowych form instytucjonalnych ochrony przyrody nieożywionej (geoparki);
 - bardzo ograniczony rynek pracy dla geologów;
 - zmieniające się preferencje kandydatów na studia, co zmusiło uczelnie wyższe do poszukiwania i rozwijania nowych, atrakcyjnych dla studentów kierunków i specjalności, zwiększających szansę zatrudnienia;
 - rozwój internetu jako źródła informacji i sposobu komunikowania się na skalę globalną;
 - wdrażanie idei kształcenia ustawicznego, niekoniecznie związanego z uzyskaniem już wykształceniem i zainteresowaniami zawodowymi jednostki.
- Wszystkie te czynniki (i zapewne wiele innych) ułatwiły powstanie geoturystyki – jednej z wielu propozycji wykorzystania czasu wolnego, połączonego ze zdobywaniem

¹Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, al. Mickiewicza 30, 30-059 Kraków; sloomka@geol.agh.edu.pl, wmayer@geol.agh.edu.pl.

wiedzy, nowymi przeżyciami estetycznymi oraz poznawaniem świata i ludzi.

Szczególnie ważne dla rozwoju geoturystyki było pojawienie się geoparków – nowej formuły ochrony dziedzictwa geologicznego (np. Zouros 2004, 2008; Alexandrowicz, 2006; McKeever i in., 2010). Połączenie elementów wiedzy geologicznej i geomorfologicznej z ochroną środowiska, turystyką, elementami historii i dziedzictwa kulturowego oraz zrównoważonym rozwojem ekonomicznym i społecznym obszarów chronionych stworzyło nie tylko nową formułę ochrony obiektów przyrody, lecz także wymusiło zmianę podejścia do kształcenia specjalistów z zakresu nauk o Ziemi i środowisku.

Cele kształcenia

Dla laików absolwent geoturystyki to ktoś, kto potrafi poprowadzić wycieczkę, tyle że do obiektów przyrody nieożywionej – czyli jeszcze jeden przewodnik. W rzeczywistości jednak pojawienie się geoturystyki stworzyło zapotrzebowanie na zupełnie nowy typ specjalisty. Nowocześnie rozumiana geoturystyka ukierunkowana jest nie tylko na samo zwiedzanie obiektów przyrody nieożywionej (choć stanowią one zasadniczy przedmiot zainteresowania), lecz także na ich wszechstronne poznanie, od strony budowy geologicznej i historii geologicznej, geomorfologii, problemów ochrony środowiska (w tym ochrony różnorodności), ochrony przyrody i rozwoju ekonomicznego (w tym eksploatacji surowców mineralnych) oraz w kontekście historycznym i kulturowym regionu. Takie całościowe podejście umożliwia zrozumienie związków zachodzących między budową geologiczną, ukształtowaniem terenu a jego historycznym i współczesnym zagospodarowaniem, a więc także rozwojem kulturowym człowieka.

Specjalista nowego typu musi łączyć obszerną i szczegółową wiedzę na poziomie studiów wyższych z zakresu geologii, geografii, ochrony środowiska i przemysłu turystycznego ze znajomością przynajmniej podstaw historii i dziedzictwa kulturowego regionu. Ponieważ geoturystyka jest w znacznej mierze ukierunkowana na edukację człowieka, nowy specjalista musi także posiadać umiejętność komunikowania się z ludźmi i przekazywania wiedzy w sposób zrozumiały, często takim osobom, które nie miały dotąd żadnego kontaktu z naukami o Ziemi i środowisku naturalnym. Musi umieć tworzyć produkty turystyczne i nimi zarządzać. Musi umieć wykorzystywać nowoczesne środki gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji. Jednocześnie musi znać podstawy ekonomii i finansów oraz, przynajmniej w ogólnym zarysie, aspekty prawne przemysłu turystycznego (szczególnie prawo turystyczne, ubezpieczeniowe, handlowe i finansowe).

Takie przygotowanie nowoczesnego specjalisty odbiega znacznie od wykształcenia, jakie w przeszłości oferowały wyższe uczelnie na kierunkach: turystyka i rekreacja oraz górnictwo i geologia, geologia, geografia czy ochrona środowiska. Należy przygotować się na to, że wymagania rynku pracy w przemyśle turystycznym wymuszą powołanie nowego, autonomicznego kierunku studiów wyższych, łączącego w sposób wyważony elementy nauk o Ziemi i środowisku naturalnym z wiedzą i umiejętnościami z zakresu przemysłu turystycznego.

Formy kształcenia

Specjalistyczne kształcenie w zakresie geoturystyki jako pierwszy w Polsce rozpoczął Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. W 1999 r. uruchomiono tam specjalność geoturystyka na kierunku górnictwo i geologia. Dlaczego akurat tam?

Związek geologii z turystyką wydaje się oczywisty. Geolodzy, przynajmniej w większości, są podróżnikami – z zamiłowania albo z konieczności. Jak w mało której dziedzinie nauki, w geologii ogromną rolę odgrywa możliwość obserwacji procesów geologicznych i ich skutków, widocznych w różnych środowiskach i częściach świata. Jednocześnie wiele obiektów geologicznych to popularne atrakcje turystyczne, odwiedzane przez rzesze żądnych wrażeń podróżników, w ogromnej większości nie związanych w żaden sposób z profesjonalnie uprawianą geologią. Jako najbardziej spektakularne obiekty geologiczne (geomorfologiczne) i zarazem turystyczne wymienić można choćby: Park Narodowy Yellowstone (ryc. 1), Wielki Kanion Kolorado, Kanion Colca, wodospady Niagara i Iguacu, wulkan Kilimandżaro, fiordy Norwegii, Ayers Rock itd. Także w kraju obiekty geologiczne cieszą się zasłużoną popularnością wśród turystów, mimo że nie znają oni szczegółów budowy i historii geologicznej np. Gór Stołowych (ryc. 2), przełomu Dunajca w Pieninach, podkarkowskich dolin jurajskich, Wysokich Tatr czy Jaskini Niedźwiedziej w Sudetach. Wspomnieć też trzeba o obiektach dziedzictwa górniczego, bo mamy w kraju kopalnię i podziemne muzeum w Wieliczce – obiekt o światowej sławie i ogromnym znaczeniu historycznym i kulturowym, ale także kilkanaście interesujących i nieźle zagospodarowanych obiektów dziedzictwa górniczego, jak choćby podziemne trasy turystyczne w kopalni soli w Bochni (Wiewiórka i in., 2009), w kopalniach węgla kamiennego *Guido* i *Królowa Luiza* w Zabrze (Dzięgiel, 2007), sztolnię *Czarnego Pstrąga* w Tarnowskich Górach (Dzięgiel, 2008; Kowol & Różycki, 2008), kopalnię złota w Złotym Stoku (Lorenc, 2004) czy *Sztolnie Kowarskie* – pozostałości po górnictwie uranu. Powstają nowe interesujące obiekty, jak np. trasa podziemna w Kotlinie k. Świeradowa Zdroju, związana z historycznym górnictwem rud cyny. Popularyzacji obiektów geologicznych jako atrakcji turystycznych sprzyjają też inicjatywy, np. *Katalog obiektów geoturystycznych w Polsce* (Słomka i in., 2006), *Geostrada Sudecka* (Słomka i in., 2010) czy ukraińsko-polski transgraniczny szlak geoturystyczny (Kotarba, 2009).

Geoturystyka w Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie

Historia i praktyka kształcenia geoturystycznego na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH była już wielokrotnie przedmiotem publikacji (np. Słomka, 2005; Doktor & Golonka, 2006; Słomka & Mayer, 2010). Pojawienie się geoturystyki (i innych nowych kierunków kształcenia i specjalności) wiązało się też ściśle ze zmianami w systemie kształcenia na AGH jako całości i na poszczególnych jej wydziałach, wymuszonymi rosnącą konkurencją na rynku edukacyjnym i koniecznością wprowadzania

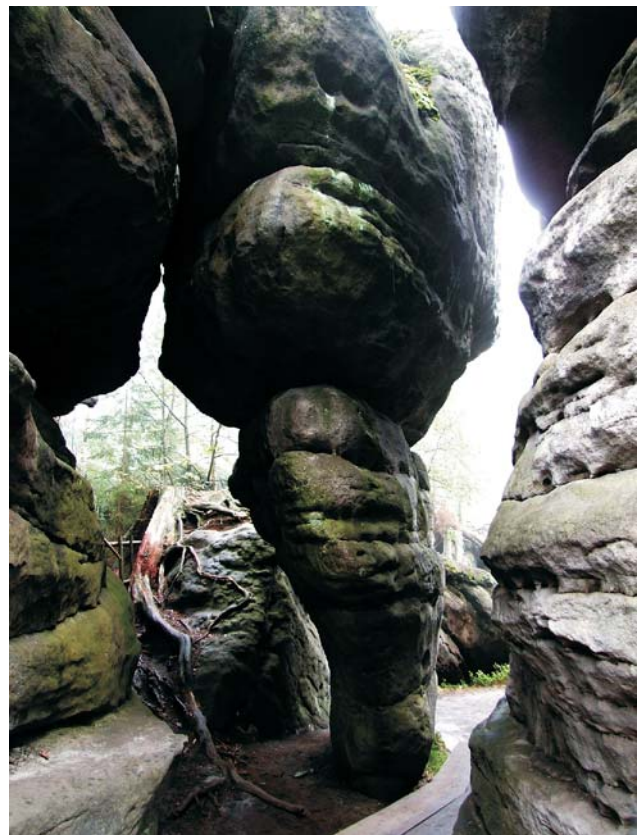
Ryc. 1. Gorące źródła Mammoth Spring w Parku Narodowym Yellowstone. Ryc. 1–2 fot. W. Mayer
Fig. 1. The Mammoth Hot Springs in the Yellowstone National Park. Figs. 1–2 photo by W. Mayer

nowych, atrakcyjnych propozycji dla kandydatów na studia wyższe, które zwiększałyby ich szanse zatrudnienia.

Pierwszy program kształcenia geoturystycznego powstał na podstawie programu jednolitych studiów magisterskich na kierunku górnictwo i geologia. Obejmował on zestaw przedmiotów podstawowych i kierunkowych, stanowiących państwowy standard kształcenia na tym kierunku (w sumie około 500 godzin dydaktycznych) i wykładanych w semestrach I–III, zestaw przedmiotów geologicznych, stanowiących standard dla wszystkich kierunków studiów prowadzonych na wydziale (około 1000 godz.), wykładanych w semestrach IV–VI oraz zestaw przedmiotów specjalistycznych z zakresu turystyki (około 1000 godz.), wykładanych w semestrach VII–X. Program obejmował także dwie praktyki geoturystyczne: krajową i europejską, w czasie których studenci mieli okazję zobaczyć ciekawe obiekty geoturystyczne w Polsce oraz Austrii, Niemczech, Włoszech, Chorwacji, Słowenii i na Węgrzech (ryc. 3–4).

Specjalność geoturystyka zdobyła znaczną popularność wśród studentów i stanowiła mocną konkurencję dla tradycyjnych specjalności geologicznych. Ukończyło ją dotąd ponad 300 osób, które otrzymały tytuł zawodowy magistra inżyniera geologa ze specjalnością geoturystyka. Większość z nich znalazła pracę w krajowym lub zagranicznym przemyśle turystycznym albo w komórkach administracji państwowej i samorządowej, zajmujących się rozwojem i promocją turystyki na szczeblu lokalnym i regionalnym.

Krakowska uczelnia nawiązała także współpracę z Uniwersytetem Technicznym w Koszycach, gdzie na Wydziale Górnictwa, Ekologii, Zarządzania i Geotechniki prowadzone są studia z zakresu geopropagacji (w zarysie odpowiednika naszej geoturystyki). W ramach tej współ-

Ryc. 2. Formy wietrzeniowe piaskowców kredowych w Błędnych Skałach (Park Narodowy Gór Stołowych)

Fig. 2. Weathering landforms of Cretaceous sandstones in Błędne skały (the Errant Rocks, Góry Stołowe National Park)

pracy niestacjonarne studia inżynierskie na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH, na specjalności geoturystyka ukończyła duża grupa studentów ze Słowacji.

Przyjęcie przez AGH zasad tzw. systemu bolońskiego, czyli studiów trzystopniowych, wymusiło zmiany programu kształcenia na wszystkich kierunkach prowadzonych na uczelni. Nastąpił podział na studia I stopnia (inżynierskie, 7-semesterne) i II stopnia (magisterskie, 3-semesterne), niezbyt szczęśliwy z punktu widzenia spójności programów kształcenia. Rozszerzono także znacznie standardy kształcenia na kierunku górnictwo i geologia. Ponadto pojawiły się nowe koncepcje ochrony środowiska, w tym ochrony georóżnorodności, dziedzictwa geologicznego i górniczego, wymagające nowego typu specjalisty, o znacznie szerszej wiedzy ogólnej i specjalistycznej z zakresu ochrony środowiska. Odpowiedzią było przeniesienie specjalności geoturystyka na kierunek ochrona środowiska, który lepiej spełniał nowe wymagania wobec absolwentów tej specjalności. Przygotowano programy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia. Zachowano podział przedmiotów na grupy: ogólną/kierunkową, wynikającą z państwowych standardów kształcenia dla kierunku ochrona środowiska, wydziałową, obejmującą przedmioty z zakresu nauk o Ziemi i środowisku naturalnym, i specja-

Ryc. 3. „Atrakcje geoturystyczne Europy” – praktyka studentów Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH (2004) – piramidy ziemne w Segonzano (Włochy). Fot. P. Florys

Fig. 3. Field training “Geotourist attractions of Europe” for students of the Faculty of Geology, Geophysics and Environment Protection, AGH-UST (2004) – earth pyramids in Segonzano (Italy). Photo by P. Florys

Ryc. 4. „Atrakcje geoturystyczne Europy” – praktyka studentów Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH w 2004 r. w Dolomitach (Włochy). Fot. T. Słomka

Fig. 4. Field training “Geotourist attractions of Europe” for students of the Faculty of Geology, Geophysics and Environment Protection, AGH-UST (2004) in Dolomites (Italy). Photo by T. Słomka

listyczną, obejmującą przedmioty z zakresu szeroko rozumianego przemysłu turystycznego. Utrzymano dwie kilkunastuletnie praktyki geoturystyczne – krajową i europejską.

W 2009 r. Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska rozpoczął kształcenie na kierunku turystyka i rekreacja. Był to pierwszy w Polsce przypadek uruchomienia tego kierunku na uczelni technicznej. Program studiów stacjonarnych I stopnia (licencjackich, 6-semesteralnych) obejmuje grupę przedmiotów podstawowych i kierunkowych, stanowiących państwowy standard dla tego kierunku; rozbudowaną grupę przedmiotów z zakresu nauk o Ziemi i środowisku naturalnym; obszerną grupę specjalistycznych przedmiotów zawodowych z zakresu przemysłu turystycznego oraz dużą grupę przedmiotów fakultatywnych z różnych dziedzin ogólnie związanych z naukami o Ziemi, środowisku naturalnym i przemysłem turystycznym. Mają one poszerzyć wiedzę studentów o dodatkowe elementy, przydatne zarówno do przygotowania pracy dyplomowej, jak i w późniejszej pracy zawodowej. Sporządzono także program studiów II stopnia (magisterskich, 4-semesteralnych), obejmujący cztery specjalności: geoturystykę, ekoturystykę, turystykę uzdrowską i turystykę międzynarodową. Programy przewidują także zwiększoną liczbę godzin języków obcych oraz praktyki terenowe: krajową i zagraniczną, a także praktykę zawodową. Istotnym elementem edukacji geoturystycznej na AGH jest też działalność Koła Naukowego *Geoturystyka* istniejącego od kilku lat na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska.

Tak zorganizowane studia na kierunku turystyka i rekreacja mają za zadanie przygotować specjalistów łączących wiedzę z różnych dziedzin. Jest ona niezbędna do zdobycia pracy w warunkach trudnego, silnie konkurencyjnego rynku turystycznego, w istniejących instytucjach ochrony przyrody (np. parkach narodowych), ale także w nowych ośrodkach ochrony dziedzictwa Ziemi i dziedzictwa górniczego (np. geoparkach, obiektach dziedzictwa górniczego). Jest również przydatna w pracy w jednostkach administracji państwowej i samorządowej, zajmujących się ochroną środowiska i turystyką, oraz w jednostkach badawczych.

Warto zauważyć, że na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH od kilku lat prowadzone są interdyscyplinarne badania naukowe i prace stosowane z zakresu geologii i turystyki (np. Słomka i in., 2006, 2010), a Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy włączył geoturystykę do swojego programu badań statutowych.

Chociaż geoturystyka nie jest jeszcze dziedziną nauki (Miśkiewicz i in., 2007), w ramach studiów doktoranckich (studiów III stopnia w systemie bolońskim) na Wydziale Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH ukończono i obroniono dwie prace doktorskie, których tematy dotyczyły powiązań różnych zagadnień geologicznych z turystyką kwalifikowaną (geoturystyką). Kolejne prace doktorskie znajdują się w różnych stadiach zaawansowania.

Geoturystyka na innych uczelniach krajowych

Poza Akademią Górniczo-Hutniczą geoturystyka jako specjalność pojawiła się w ostatnich latach na kilku krajowych uczelniach publicznych i prywatnych. Najczęściej

otwiera się ją na studiach I stopnia (licencjackich), na kierunku turystyka i rekreacja. Prowadzą ją: Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach oraz Wyższa Szkoła Hotelarstwa, Gastronomii i Turystyki w Warszawie. Ponadto Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie oferuje specjalność geografia z geoturystyką na studiach I stopnia (licencjackich), na kierunku geografia, a Szkoła Wyższa Rzemiosł Artystycznych i Zarządzania we Wrocławiu prowadzi specjalność turystyka kulturowa i geoturystyka na studiach I stopnia, na kierunku ochrona dóbr kultury. Na studiach II stopnia specjalność geoturystyka prowadzona jest na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, na kierunku geografia, a specjalność geografia z geoturystyką – również na kierunku geografia – na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Politechnika Śląska, jako jedyna oprócz AGH uczelnia w Polsce, prowadzi studia inżynierskie I i II stopnia na specjalności geoturystyka, na kierunku górnictwo i geologia. Ponadto prowadzone są studia dyplomowe z geoturystyki na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie.

Wnioski

Turystyka jest jednym z najszybciej rozwijających się obszarów działalności człowieka. Pomimo światowego kryzysu gospodarczego i częstych zawirowań politycznych przemysł turystyczny ma nadal znaczący udział w światowym rynku gospodarczym. Pobieżna choćby lektura ofert przedsiębiorstw turystycznych wskazuje na coraz szersze zainteresowanie wycieczkami tematycznymi, w tym także związanymi z naukami o Ziemi. Powstają geoparki, nowe ścieżki edukacyjne w istniejących obszarach chronionych, nowe szlaki samochodowo-rowerowe, nowe trasy podziemne w historycznych i współczesnych kopalniach. Uczelnie i jednostki badawcze podejmują prace badawcze i stosowane zmierzające do rozpoznania, udokumentowania i przygotowania obiektów geoturystycznych do zwiedzania. Coraz więcej jednostek administracji samorządowej zaczyna rozumieć znaczenie i korzyści płynące z turystyki i zatrudnia specjalistów zajmujących się promocją i przygotowaniem nowych tras.

Przedsięwzięcia te wymagają wykształcenia specjalistów o bardzo zróżnicowanym profilu zawodowym. Autorzy nie próbowali dokonać oceny dostępnych programów kształcenia w wymienionych wyżej uczelniach, prowadzących specjalność geoturystyka i pokrewne, ale podkreślić tendencje, które wynikają z nieco różnego rozumienia geoturystyki jako stosunkowo nowej gałęzi przemysłu turystycznego, a także z tradycji poszczególnych uczelni, dotychczasowych doświadczeń prowadzenia kierunków studiów, na których wykładana jest geoturystyka, dostępnej kadry naukowo-dydaktycznej, klimatu dla nowych pomysłów i ofert edukacyjnych na uczelniach oraz preferencji studentów. Można więc dostrzec podział oferowanych programów studiów na:

- geologiczne (z naciskiem na przedmioty z zakresu nauk o Ziemi);
- geograficzne (z naciskiem na przedmioty geograficzne, w tym także zagospodarowanie terenu);

- turystyczne (z przewagą specjalistycznych przedmiotów dotyczących szeroko rozumianej turystyki i rekreacji);
- ekonomiczno-organizacyjne (z dużym ładunkiem przedmiotów ekonomicznych). Być może, kształcenie geoturystyczne powinno rozwinąć się właśnie w kierunku większego zróżnicowania programów studiów, wynikającego ze zróżnicowanych zadań nowoczesnie rozumianej geoturystyki.

Literatura

- ALEXANDROWICZ Z. 2006 – Geopark – nature protection category aiding the promotion of geotourism (Polish perspectives). *Geoturystyka – Geotourism*, 5: 3–12.
- DMYTROWSKI P. & KICIŃSKA-ŚWIDERSKA A. 2006 – Śladami górnictwa i hutnictwa w dolinach tatrzańskich – Kościeliskiej i Chochołowskiej. *Geoturystyka – Geotourism*, 5: 41–48.
- DOKTOR M. & GOLONKA J. 2006 – Atrakcje geoturystyczne Europy – zajęcia terenowe studentów Geoturystyki Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. *Geoturystyka – Geotourism*, 7: 39–62.
- DZIĘGIEL M. 2007 – Skansen górniczy „Królowa Luiza” w Zabrze jako przykładowy obiekt geoturystyczny w środowisku przekształconym na terenie Górnos Śląskiego Zagłębia Węglowego. *Geoturystyka – Geotourism*, 11: 23–30.
- DZIĘGIEL M. 2008 – Podziemne trasy turystyczne w Tarnowskich Górach (Górny Śląsk). *Geoturystyka – Geotourism*, 15: 51–62.
- HOSE T.A. 1995 – Selling the story of Britain’s stone. *Environmental Interpretation*, 10: 16–17.
- KOTARBA M.J. 2009 – The Starunia palaeontological site and the idea of the Ukrainian-Polish transborder geotourist trail “Traces of large extinct mammals, earth wax oil and salt: from Starunia to Kraków”. *Geoturystyka – Geotourism*, 18: 5–20.
- KOWOL M. & RÓŻYCKI P. 2008 – Turystyka przemysłowa w Tarnowskich Górach. *Geoturystyka – Geotourism*, 14: 41–48.
- LORENC M.W. 2004 – Podziemna Trasa Turystyczna „Kopalnia Żłota” w Złotym Stoku (Dolny Śląsk). *Geoturystyka – Geotourism*, 1: 25–34.
- LORENC M.W. & COCKS A. 2008 – Inscribing a landscape: the Cornish Mining World Heritage Site. *Geoturystyka – Geotourism*, 12: 27–40.
- McKEEVER P.J., ZOUROS N., PATZAK M. & WEBER J. 2010 – The UNESCO global network of national parks. [W:] Newsome D. & Dowling R.K. (red.) *Geotourism: The Tourism of Geology and Landscape*. Goodfellow Publishers Ltd.: 221–230.
- MIŚKIEWICZ K., DOKTOR M. & SŁOMKA T. 2007 – Naukowe podstawy geoturystyki – zarys problematyki. *Geoturystyka – Geotourism*, 11: 3–12.
- NEWSOME D. & DOWLING R.K. 2010 – Setting an agenda for geotourism. [W:] Newsome D. & Dowling R.K. (red.) *Geotourism: The Tourism of Geology and Landscape*. Goodfellow Publishers Ltd.: 1–12.
- RADWAŃSKI A.B. 2009 – The oil and ozokerite mine in Boryslaw and historical monuments of petroleum and salt industries in the vicinity of Boryslaw (Ukrainian Fore-Carpathian Region). *Geoturystyka – Geotourism*, 18: 35–44.
- SŁOMKA T. 2005 – Geoturystyka w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. *Prz. Geol.*, 53: 109–111.
- SŁOMKA T., BARTUŚ T., MASTEJ W., ŁODZIŃSKI M., MAYER W., STEFANIUK M., DOKTOR M., KOŹMA J. & CWOJDZIŃSKI S. 2010 – Koncepcja projektu: „Geostrada Sudecka – studium geologiczno-krajobrazowe z inwentaryzacją obiektów dziedzictwa przyrody nieożywionej”. *Geoturystyka – Geotourism*, w druku.
- SŁOMKA T. & KICIŃSKA-ŚWIDERSKA A. 2004 – Geoturystyka – podstawowe pojęcia. *Geoturystyka – Geotourism*, 1: 2–5.
- SŁOMKA T., KICIŃSKA-ŚWIDERSKA A., DOKTOR M. & JONIEC A. (red.) 2006 – Katalog obiektów geoturystycznych w Polsce. Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska AGH, Kraków: 1–260.
- SŁOMKA T. & MAYER W. 2010 – Geotourism and geotourist education in Poland. [W:] Newsome D. & Dowling R.K. (red.) *Geotourism: The Tourism of Geology and Landscape*. Goodfellow Publishers Ltd.: 142–157.
- WIEWIÓRKA J., CHARKOT J., DUDEK K. & GONERA M. 2009 – Historic salt mines in Wieliczka and Bochnia. *Geoturystyka – Geotourism*, 18: 61–70.
- ZOUROS N. 2004 – The European Geoparks Network. Geological heritage protection and local development. *Episodes*, 27: 165–171.
- ZOUROS N. 2008 – European Geoparks Network: transnational collaboration on Earth heritage protection, geotourism and local development. *Geoturystyka – Geotourism*, 12: 2–22.